

EVA KNUTS

En doktorands funderingar om avhandlingsformen

Hur många sms blir en
avhandling?

EVA KNUTS

Doktorand i etnologi, Göteborgs universitet

Eva.knuts@cfk.gu.se

Hur många sms blir en avhandling?

En doktorands funderingar över avhandlingsformen

Det tjocka sidentyget frasar när du trär den vita klänningen över huvudet, du håller andan för i tygmassorna känner du dig vilse en kort sekund. En hake i klänningens rygg fastnar i håret och gör ont men så plötsligt faller klänningen på plats. Hakarna knäpps och nu håller du andan för att livet sitter lite trångt över bröstet och för högtidligheten som känns i kroppen. I spegeln ser du en brud, på kroppen känner du kanske underkjolstyllen skava lite. De vita skorna med klack gör att du inte riktigt vågar ta ett steg. Kanske reagerar du som Carrie i *Sex in the City*, som slet av sig klänningen för konventionerna och kraven plötsligt höll på att kväva henne. Kanske reagerar du med förundran på din egen uppenbarelse och förstår Muriel och hennes bröllopsdrömmar.

Låt oss se oss omkring i den fiktiva miljö som jag här försöker måla upp. På väggarna runt oss hänger bröllopskläder från olika tider, sociala klasser och geografiska områden. Det är bara att känna, prova, fnissa åt och förundras över den variation och fantasifullhet som dessa kläder visar prov på. Kanske sätter du på dig en prästkappa och känner tyngden över axlarna och känner myndigheten som ett sådant plagg ger. Plötsligt är det inte alls särskilt märkvärdigt att prästkappa en gång i tiden var det mest åtråvärda brudgumsplagget för det ger en känsla man gärna vill ha, den dagen, inför Gud och denna församling.

Ditt intresse kanske väcks av de brudkronor som finns till beskådan och läser texten som finns intill. Den är författad av mig (Eva Knuts Doktorand i etnologi med inriktning på konsumtion och bröllop) och berättar om brudkronors historia och hur jag tolkar brudkronor som ett sätt att tygla kvinnors sexualitet i ”det gamla bondesamhället” men att brudkronor idag har kommit att stå för prinsessdrömmar. Detta kan du läsa samtidigt som du provar kronor och kan läsa berättelser från gångna tiders kronbrudar och från dagens bröllopsmagasin. Kopior på folkminnesarkivens uppteckningar rörande brudkronor finns i ett arkivskåp, lätta att söka i och plocka fram.

Om vi går vidare i den fiktiva miljön så möter vi brölloppar som från högtalare berättar om sina bröllop. Mina analyser och tolkningar om dagens bröllop finns sida vid sida med de intervjuer och videofilmer som jag baserar mina analyser på. I en lugn vrå finns bandspelare, papper och penna där besökaren gärna får komma med kommentarer, berätta sina egna upplevelser, minnen och kanske (mar)drömmar om bröllop. Berättelser som allt efter införlivas i utställningen.

Drömma kan man alltid göra och min dröm av hur min avhandling skulle kunna genomföras är i stil med det jag här tecknar upp: som en utställning där besökaren kan gå från rum till rum, besökaren kan stanna till inför det som intresserar, gå runt, se fler dimensioner. Uppleva med flera sinnen, höra ljud, känna smaker och dofter. Höra rösterna från mina informanter, bläddra i de bröllopsmagasinen som jag skriver om. Se *Muriels Bröllop* (som jag hänvisade till ovan), *Min bästa väns bröllop*, *Mitt stora, tjocka, feta Grökiska bröllop*, *Bröllopsfixaren* och fler i den uppsjö med filmer på brölloppstemat som finns. Jag skulle kunna hålla föreläsningar och prata om min forskning, kanske bjuda in

andra forskare som jag inspirerats av. Det jag skulle vilja uppnå är att besökaren kan finna sina egna vägar genom materialet, med min guidning.

Sinnenas hierarki?

En kokbok utan bilder står i min hylla hemma, jag har aldrig lagat något ur den. Även om alla ingredienser finns med, måttangivelser och tillagningstid; allt det som behövs för att lyckas med ett recept finns i texten, men matlagning mer än matskedsantal och kalorimängder. Doft, smak, syn och konsistens påverkar hur vi upplever maten och en bild kan väcka förnimmelser av detta. Det finns fem sinnen som hjälper oss att navigera i världen. Vi upplever med ögon, öron, smak, doft och känsel.

”Understanding is more than visual knowledge. Understanding is visceral. The fully interpretive text plunges the reader into the interior, feeling, hearing, tasting, smelling, and touching worlds of subjective human perception” (Denzin 1995: ingen paginering)

Vi människor tar till oss “kunskap” på olika sätt och har olika kompetenser när de gäller att använda våra sinnen. Själv tänker jag mycket i bilder. När jag har svårt att förstå någonting kan det hjälpa att teckna. Jag har framfört idén att illustrera Latours: Actor Network Theory genom flirtkulor (togs inte väl emot...). Genom att integrera bild, taktilitet, ljud och text skulle vi kunna bli mer pedagogiska, både för oss själva och för andra. Att jobba med olika medier kan vara ett sätt att visa ett fenomen på olika sätt och på så sätt kanske skapa förståelse hos fler då text blir *ett* av flera sätt att försöka förklara min forskning. Men sinnena (förutom de vi använder när vi skriver, läser och lyssnar) tycks ofta inom vetenskapandet anses för subjektivt och tränas inte på samma sätt som vår förmåga och kompetens att analysera text.

På mitt arbetsrum har jag en hylla fylld med saker kopplade till bröllop. Det är en mängd brölloppar som ska pryda toppen på bröllopstårtan, det är en Barbie i brudklänning, en drös brölloppkort och buntvis med brölloppstidningar bland annat. Inom mitt forskningsområde: konsumtion, har skrivits mycket om “material culture”. I det materiella kan jag som forskare nå en djupare förståelse och empati eller som Miller (1998:19) uttrycker det: “We as academics can strive for understanding and empathy through the study of what people do with objects, because that is the way the people we study create a world of practices.” Min dröm om en “utställning” är ett sätt för mig att tänka kring hur bröllop skapas. Det är ett sätt för mig att förstå, inte bara intellektuell, utan också med andra sinnen vad som är så attraktivt i bröllopsdrömmen för många. För bröllop är en blandning av rationalitet, drömbilder, känslor i kroppen, champagnebubblor, smak och doft (det säljs parfym som riktar in sig på brudar, en doft som ska få dig att minnas den dagen!).

Jag kan inte låta bli att låna en tanke från Russel Belk (1998: 309), då han citerar från *The Little Prince*, skriven av Saint Exupère (1943:16-17).

Grown-ups like figures. When you tell them that you have made a new friend, they never ask you any questions about essential matters. They never say to you, “What does his voice sound like? What games does he love best? Does he collect butterflies?” Instead they demand: “How old is he? How many brothers have he? How much does he weight? How much money does his father make?” Only from this figures does they think they learned anything about him.

Om det innebär att vara vuxen att gå på det mätbara och inte se till det som gör att vi tycker om någon (eller något) så vill jag fortsätta att vara barnslig! Jag var på Dialekt-Ortnamns- och, Folkminnesarkivet (DAG) ett år och skrev två artiklar utifrån arkivets material. På Arkivet var de inte barnsliga när de samlade in folkminnen, de var väldigt vuxna. Uppptecknarna fick inte ta med människors subjektiva uppfattningar om seder och

bruk. De instruktioner som uppvecklarna fick var formaliserade. Ett av kraven som ställdes på materialet var att de inte skulle innehålla sagesmannens egna reflektioner och omdömen av det som beskrevs. Arkivmaterialet ansågs på det sättet fylla kraven på objektivitet. Det man sökte var belägg, inte kontext och komplexitet. Det var inte individer som var intressant utan homogena kollektiv. Det blir som en kokbok utan bilder, ingredienserna finns där men utan doft, smak och färg.

The medium is the message?

Det finns ingen egentlig gräns att dra mellan form och innehåll, och när jag här fokuserar formen ska det inte tolkas som att innehållet skulle vara av underordnad betydelse. När jag resonerar om att använda fler eller andra medium än skriven text ska det inte tolkas som att förespråkar det ena eller andra. Jag menar inte att någon ska "tvingas" använda medier som inte tillför något. En traditionellt skriven text kan ge fantastiska aha-upplevelser, djupa insikter och väcka känslor. Det handlar inte om antingen eller utan möjligheten att använda både ock.

“Vi skapar en texttyp, ett språkbruk, och kallar det 'kunskap'. Denna kunskap är således fixerad vid sin genre, avhandlingens form *är* innehållets form” (Wetterström 2003:164). Strukturen på en avhandling är mer eller mindre given på förhand, avhandlingar “ska” vara disponerade på ett visst sätt (läs t ex Czarniawska 2003). Även om det är långt ifrån statistiskt, etnologämnet har varit öppet för förändringar, kanske i högre grad än många andra discipliner. Det märks tydligt i tvärvetenskapliga sammanhang.

Det som intresserar mig är att försöka föra in de poststrukturalistiska tankar jag har i själva utförandet av avhandlingen. Jag kan då känna att strukturen, som ska vara ett hjälpverktyg, begränsar. Trots att nya vindar blåser när det gäller vetenskapsanspråken och många skriver om sin medvetenhet att ingen exakt sanning finns att finna och avtäckas, så signalerar avhandlingsgenren något annat. I text talas det hela tiden om att det inte finns några berättelser från a till ö, den linjära berättelsen är en konstruktion; det påpekas i avhandling efter avhandling. Det finns en medvetenhet att det är forskaren som valt teori, angreppssätt och citat. Den avhandling om bröllop och konsumtion som jag håller på med är *en* möjlig tolkning bland andra. Förhoppningsvis en tolkning som är kvalificerad, reflexiv och som jag (och förhoppningsvis många andra) anser tillföra något för förståelsen av vår värld.

Idag finns möjligheter för att genomföra poststrukturalistiska anslag i större utsträckning i själva formen genom att öppna upp texter, göra dem “genomskinliga” och interaktiva. Vi borde diskutera frågor som: Vad gör formen för innehållet? Och hur låter vi innehållet påverka formen? Om inte annat skulle jag själv, med skrivkramp, akut behöva en kreativ skrivkurs!

McLuhan (1967) skrev att “mediet är budskapet”, en något överdriven slutsats, anser jag. Men mediet är långt ifrån oviktigt och det gör något med budskapet. Jag känner en låsning i den linjära texten, formen på förmedlingen styr på så sätt min tankeprocess. Jag skulle välkomna presentationsformer som tillåter fler aspekter vara med, Jag tänker mig att det skulle förändra förutsättningarna för forskningen (på ett positivt sätt!) eller åtminstone ge fler verktyg att jobba med. Fler färger på paletten att måla med.

Panta rei

Då är jag inne på möjligheterna att använda en blandning av medier. Det är i sig inget nytt. Om jag spetsar till det en smula skulle en vanlig illustrerad bok kunna betraktas som multimedia. Det nya är att tekniken idag gör det billigare och enklare än vad det tidigare varit att kombinera text, bild, ljud, video och animationer

Detta är en skriven text: garamond, 12 punkter. På mitt köksbord ligger högar med böcker, kopierade artiklar och jag har en mapp i datorn med nedkastade tankar och olika versioner av den här artikeln. Jag skriver till, plockar bort. Delar in i olika stycken, flyttar och försöker hitta en logik som gör att du som läsare ska kunna förstå meningen med texten. Det är mycket du inte får läsa, många tankar som inte får plats. Det är en av textens begränsningar.

Näst högst på önskelistan ligger att göra avhandlingen som en hemsida. En hemsida kan se ut på många olika sätt och inbegripa olika medier. Jag attraheras av tanken på hypertext, och innan jag går vidare kanske jag ska definiera hypertext. Det är en icke sekventiell, icke linjär text som har förgreningar som ger läsaren möjlighet att välja sin egen väg genom texten. Dessa förgreningar kan vara texter som ger fördjupningar, de kan vara utvecklingar (jämför noter) eller kan vara helt andra dokument (NE). Det ger öppna, flytande och interaktiva texter. Det kan beskrivas som "an information feedback loop" (Svedjedal 1999:5). Hypertexten möjliggör olika läsvägar, dvs. den kan vara inte bara sekventiell utan också icke-hierarkisk och multilinjär och den är associativ snarare än kategoriserande. Det är nya hybridiserade former som uppstått med de nya medierna. Det kan öppna för nya berättargrepp som eroderar gränsen mellan privat/ offentligt, virtuellt/ verkligt, fakta/ fiktion.

Precis som med "vanliga" texter finns det bra och dåliga hypertexter. Det finns mer eller mindre röriga hemsidor på nätet (CD, kan också göras som hypertext). En del orkar man inte ens sätta sig in i, problem kan vara att det tar tid att öppna, att man hela tiden hamnar i återvändsgränder och att man lämnar sidan mer förvirrad än tidigare. Det kan vara problem för läsaren att veta var man befinner sig i en hypertext, var olika länkar leder och var en text börjar och tar slut. Det kan man se som både problem och möjlighet. Det jag ser som positivt är just att det inte finns en självklar början eller slut.

Jag tror alla forskare känner igen sig i känslan att materialet spretar och att det är smått kaotiskt, sedan ska detta läggas tillräta och presenteras i en, mer eller mindre, linjär text. I mitt huvud finns "tankekartor" där olika idéer, funderingar, teorier, materiel och många motsägelsefulla berättelser går in och ut i varandra (det är den komplexa världen som gör dig påmind!). Detta skulle kunna åskådliggöras med en "Evas hemsida". Jag tänker mig att första sidan skulle vara en presentation av mig och min forskning i korthet. Sedan skulle man kunna via länkar ta sig vidare till fördjupningar.

Denna sida skulle vara skapad av mig. Jag skriver de texter som utgör grunden och jag väljer de länkar som ska finnas. Jag har samlat det material som ligger där, med allt vad det innebär av förståelse, teoretiska utgångspunkter och intentioner. Vad ser jag som mervärdet om grunden ändå är en i princip traditionell avhandling där länkarna heter: syfte, metod, teori, empiri, tidigare forskning? En bok har en begränsning i hur mycket information som får plats. En avhandling bör ligga på ca. 200 sidor. På min arbetsplats har jag pärm efter pärm med material, CD-ROM skivor med foton och video. Hemsidan begränsas inte på samma sätt som en tryckt bok av omfånget. De texter som jag hänvisar till i en bok kan ligga som länkar och om det verk jag hänvisar till ligger på nätet kan läsaren enkelt hitta och om intresse finnes, läsa hela texten De brölloppshemsidor som jag skriver om kan länkas till min sida, jag kan även spara hemsidor från olika tidpunkter som sedan finns kvar och kan användas som jämförelse

mellan olika månader eller år. Fotografier är dyrt att trycka men på en hemsida skulle jag kunna ha mängder med fotografier. Filmer går i huvudtaget inte att ha med i en bok, men på hemsidan skulle det vara möjligt.

Mitt material spretar och jag har svårt att hitta *en* teori som hjälper mig att förstå konsumtion och bröllop. Jag är inte heller ute efter att hitta min "metateori", den som skulle förklara allt och passa på allt. Jag kämpar med olika teorier som passar på olika aspekter. Det kan vara svårt att få ihop i en logisk, linjär text. Men på en hemsida tänker jag mig att jag skulle kunna utforska olika teorier och vad de skulle göra för förståelsen av materialet. En länk där jag ser på bröllop enligt Butler, en länk där jag använder Goffmans teatermetaforer (och illustrera med olika miljöer, scenografi, visa olika exempel på "regissörer", rekvisita osv), en länk där jag koncentrerar mig på Latour och hur hans idéer skulle kunna appliceras på bröllop.

En utställning är min dröm. Där besökaren kan botanisera bland texter, bilder, föremål och äta bröllopsårta. En utställning finns på *en* plats, det är en begränsning. På en hemsida är det svårt att äta tårta och prova kläder men å andra sidan kan den besökas av dem som har en dator med Internetuppkoppling, var helst på jorden de befinner sig.

En hemsida kan kontinuerligt uppdateras, växa och förändras. Besökare kan lämna kommentarer. Det skulle bli en avhandling som aldrig blir klar. För blir vi någonsin klara? Blir vi det så har vi misslyckats i att hålla texten öppen. Och kanske skulle vi då istället satsa på att bli deckarförfattare. På sista sidan avslöjas vem som är skyldig och vem som är oskyldig. Det kommer jag aldrig kunna (eller vilja) i min avhandling!

Compact Disc -Interactive

“Följ med in i Passagerna där shoppingens och mediernas hemligheter kommer att avslöjas. Resan börjar på en plats där tid och rum korsar varandra, där röster ur det förflutna och den okände främlingen kommer nära” står det i introduktionstexten när jag öppnar CD-ROMEN som kommer med boken *Nutida Etnografi*¹. På ett "skivformigt massmedium för optomekaniskt registrerad digital information" (NE) går det att lägga text, bild, video och ljud. Till skillnad från en hemsida kan inte en CD-ROM kontinuerligt ändras, växa eller kommenteras av användaren. På en CD-I begränsas snitten mot omvärlden jag kan inte länka till andra hemsidor, jag kan inte utveckla CD på samma sätt som en hemsida, positivt kan vara att jag en större kontroll över innehållet. Skivan finns kvar i oförändrat skick och kan hänvisas till i förvisning om att den inte ändrar skepnad. En CD kan rymma många bilder, korta filmer och på så sätt hålla ner kostnaderna för tryckning av avhandlingen.

När jag följer med in i Passagerna och ska få se när "shoppingen och mediernas" hemligheter avslöjas kan jag välja att gå med antingen en shoppare (kvinna!), eller en forskare (man!) eller med Walter Benjamin. Jag kan gå runt i Solna centrum som Passagenprojektet har studerat under flera år och beskrivit i fyra böcker. Jag kan se platserna, höra rösterna från affärsidkare och besökare. Jag går med mina olika guider och får på så sätt ta del av olika aspekter i detta köpcentrum. Den information, och känsla av köpcentret, som jag får ut av de rundturerna ger något helt annat än vad jag fått genom att läsa Passagenprojektets mängd av text, som vid det här laget har publicerats! CD-skivan i sig skulle dock inte räcka, den innehåller inte de fördjupningar som jag skulle

¹ Populära passager: Medierna i det moderna konsumtionsrummet - ett kulturforskningsprojekt om senmoderna former för interaktion, gemenskap och identitet i konsumtionens rum. I projektgruppen ingår Erling Bjurström, Johan Fornäs (projektledare), Karin Becker och Hillevi Ganetz samt ett tiotal andra forskare. Projektet finansieras av Riksbankens Jubileumsfond och är förlagt till Arbetslivsinstitutet. *Nutida etnografi. Reflektioner från mediekonsumtionens fält*, ingår i projektet och det är till den boken CD-ROMEN bifogas.

önska. Dessutom tycker jag att det är beklämmande att jag inte kan välja andra guider än dessa stereotyper av forskaren som man och shopparen som kvinna!

På tredje plats på min önskelista finns att göra en CD-ROM, som bilaga till avhandlingen. Det går att göra relativt enkelt. Annika Nordström (2002) bifogade en CD med visor till sin avhandling. Jag har många idéer om hur jag skulle kunna göra en CD, men tyvärr inte den tekniska kompetens som skulle krävas för att genomföra det fullt ut (gäller även skapandet av hemsida, en konst jag just börjat lära mig).

Även om inte CD bifogas avhandlingen är det ett medium som gör det möjligt att samla mycket information på liten plats. Jag sparar ned bröllophemsidor från nätet, tanken är att bränna ned dessa på CD som lämnas till DAG. I etnologiska avhandlingar förekommer ofta citat av informanterna. I ett ofta stort material ska forskaren välja ut det som är viktigast. Det är en del av processen att kunna tolka ett stort material och koka ned det till en väl genomförd analys i text. Men jag tänker mig att de intervjuer (foton och filmer) som görs kan vara av intresse på många olika sätt och för olika forskare. På CD (eller hemsida, som än så länge bara finns i tanken), skulle det vara möjligt att läsa utskrifterna i sin helhet, kanske eventuellt även höra intervjuerna. Om 50 år kanske en dialektforskare kan få användning av dem. Visst, det är möjligt att söka på arkiven, men de har inte tillräckligt med resurser för att dokumentera och materialet är begränsat och dessutom inte alltid så lätt att söka i. När jag var på arkivet insåg jag att en bred dokumentation idag kan bli guldkorn i framtiden. Nya vinklingar och frågor kommer att uppstå i framtiden. Det sparade materialet kanske gör en forskare överlycklig på ett sätt som jag inte kan förutspå idag.

Nog finns det mål och mening i vår färd – men det är vägen, som är mödan värd

Ofta när etnologer talar om metod så är det *insamlings*metoderna som fokuseras. På grundkursen i etnologi lärde jag mig intervjuteknik, deltagarobservationer, att leta i arkiv och något om att använda bilder (andras, inte egna). Vi läste texter om hur man spelar in, hur man gör testfrågor och hur man ska få informanter att inte vara förtegn. Men nästan inte ett ord sades om vad som händer i processen från det att ämne valts och etnologen funderar ut de bästa metoderna för att få fram ett relevant material till det att den vetenskapliga texten ligger färdig. Det som sker mellan materialinsamling och färdig text beskrivs i termer av magi, etnologiskt trolleri. Simalabim så blir intervjuer, deltagarobservationer och skriftligt material till vetenskap men hur vetenskapande går till är en väl bevarad vetenskap. Det finns mycket utsagt om hur fältarbete och analyser går till.

Det finns mål och mening med min färd som doktorand: en avhandling. Men vägen dit är en slingrande resa med många möten, gråt och skratt. En och annan återvändsgränd. Det är en resa som är långt ifrån rak och in i minsta detalj välplanerad. Även om berättelsen om den senare kommer att räta ut en del omvägar och tuga om vissa avåknningar. Vad är det vi gör under vår färd? Vi samlar material i form av texter, bandinspelningar, dagböcker, artiklar osv. Det har vi kompetenser för, det är det vi tränas i. Vi, etnologer, skapar vårt eget material och det är vi bra på.

Jag hade förmånen att vara med på en videokurs som hölls av Russel Belk. Kursen (seminariet) var alldeles för kort med sina två dagar men väckte mitt intresse för att använda film i "fält". Jag skulle önska att alla som ville fick möjlighet att tänka kring, och använda film i sin forskning (både som analys- och arbetsmaterial och som presentationsform).

Om jag igen ska vara lite provocerande uppfattar jag det ibland som det nästan finns en stolthet i att inte bry sig om teknik, som om vi skulle bli mindre humanistiska för

att vi även skulle kunna teknik! Minns bara Helsingörkonferensen med dess dåliga ljud och bedrövliga presentationer (ur teknisk synpunkt) med handskrivna kladdiga OH!

Jag anser att jag kan vara en bättre forskare om jag kan dokumentera, studera, så brett som möjligt. Jag antar att mitt forskningsområde lämpar sig särskilt väl för det också (en fråga är hönan eller ägget... jag valde nog ämnet för att det är så visuellt och materiellt) i sitt överdåd av bilder, frasande siden, drömmar och ideal.

Film är inget nytt att använda. Redan 1925 inledde Nordiska museet en målmedveten filmverksamhet där bl a Albert Eskeröd dokumenterade allt från folkdanser, fiske, brudklädsel i Leksand till gjuteritekniker. 1942 skrev han: "Folklivsfilmen skall fylla en historiskt betingad lucka i bevarandet av den svenska folkliga kulturen, och det ligger i filmens väsen att den kan nå hur många människor som helst". När Eskeröd pläderade för att använda film i fält såg han kameran som ett objektivt redskap och menade att det som filmades var "oförfalskade skildringar av nuets levande verklighet" (Eskeröd 1954). Som jag skrivit tidigare tror jag inte att det finns någon oförfalskad verklighet som bara är att dokumentera, men jag ger honom rätt i att filmmediet är effektivt för att visa fram sådant som är svårt att fånga på annat sätt, film kan krypa under skinnet på människor, väcka känslor och film kan spridas till "hur många människor som helst", som Eskeröd uttryckte det med folkbildning i tanken.

Idag finns det kameror (både stillbild och video) som är små, diskreta, enkla att använda och billiga. Tekniken har gått framåt men användandet av nya tekniska hjälpmedel släpar efter. Filmverksamheten på Nordiska museet lades ned pga ekonomiska problem. Annars kanske man skulle kunna ha tänkt sig en mer levande filmdokumentationstradition bland etnologer

Jag som forskare försöker behålla kontakten med det unika, mångfasetterade och mänskliga. Våra informanter, vårt material är ofta fullt med motsättningar och komplexitet. Att använda olika medier kan vara ett sätt att ge doft, smak och färg åt våra anrättningar. Det kan också användas för att visa hur vetenskapandet gått till.

Bricollage

Jag antar att det nu framgått att jag skulle vilja använda många olika medier i presentationen av min forskning. Det skulle också innebära att jag kan använda mig av många medier i mitt fältarbete och att detta kan följa med in i presentationen. Det finns både för- och nackdelar med de flesta medier som vi kan använda i fält.

Som jag skrivit tidigare tänker jag att allt vi gör är tolkningar och att det inte finns någon teorilös direktmedierad "verklighet" och att det är inte det jag är ute efter heller. Film eller foto är inte sannare än något annat medium men kan ge andra aspekter om de finns med och kontextualiseras.

Skrivandet beskrivs ofta som ett sätt att tänka. När man väl sätter sig och skriver så ska saker och ting falla på plats, och ja, jag håller med. Men varför begränsa sig till skrivandet? Börja filma och se vad händer med seendet!

Jag har nu i korthet beskrivit olika medier. Utställningen som dröm men som har sina nackdelar i form av geografisk låsning och att det skulle ta mycket tid, energi och ekonomiska resurser för att genomföra. För att inte tala om hur förvirrad en opponent antagligen skulle vara inför den formen! Hemsidesidén har sina för- och nackdelar. Liksom med en utställning skulle det kräva en ständig tillsyn av mig. Vem skulle ha ansvar för den i långa loppet? För avhandlingar ska ju finnas kvar i evigheters evigheter! Och helst i oförändrat skick om vi ska hålla fast vid dagens hänvisningsideal. CD är genomförbart och förhoppningsvis kommer jag att kunna bifoga det till min avhandling. Se Russel Belk (1998) för en diskussion i detalj kring olika mediers för- och nackdelar både när det gäller materialinsamling och presentation.

Det finns många akademiska verk på nätet. Det är en sak. Det innebär inte att utnyttja Internet och digitala medier på det sätt som jag skulle önska ingick i utbildningen och diskussionerna på institutionen. Publicering av avhandlingar som e-böcker förändrar inte formen, det är oftast "bara" ett annat sätt att distribuera avhandlingar med traditionell struktur (med skillnaden att jag kan sitta hemma och hitta avhandlingen på nätet och skriva ut den).

Universitetet här i Göteborg har tillsatt en utredningsgrupp för att diskutera och undersöka bibliotekets roll när allt fler avhandlingar kommer att publiceras som e-böcker. Karin Wagner ingår i gruppen, hon har en anställning för att hjälpa doktorander när det börjar bli dags att tänka på form, utgivning och finansiering. De digitala medierna är här, ingen kommer att slippa undan (även om jag vet många som skulle vilja!). Sedan är det upp till oss att göra det bästa möjliga av det.

Vetenskapen ärdöd, leve vetenskapen

“Om man ser på själva ordet kan man säga att vetenskap är *skapat vetande*. Kunskap är alltså inget som ligger fix och färdig där ute i världen och som forskare bara kan plocka upp. Vetenskapen samlar inte in fakta, som det brukar stå i metodböckerna, utan den *tilverkar* fakta.” Så börjar Sten Anderssons (2004) bok *Om vetenskapernas gränser*. För att knyta an till detta skulle jag lite provocerande vilja säga att vi är bra på att skapa vårt material och tänka reflexivt kring det men sämre på att beskriva hur vetenskapandet går till (även om vi är bättre än de flesta andra discipliner som slår fast en massa saker utan att berätta ett dyft om hur de kom fram till att t ex afrikaner har lägre IQ än finnar²!).

När målet är uppnått och avhandlingen lämnats till tryck (jag har ju inte varit med om det själv, ännu, men drömmer vissa dagar om det...) så sitter vi på en oerhörd mängd material som inte fick plats, som inte kom med, som inte passade. Avhandlingsgenren som den är nu ger inte plats för allt material, det går inte att följa alla trådar, pröva olika tankar och många kämpar med att hålla texten öppen.

Messy texts are messy because they insist on their own open-endedness, incompleteness, and uncertainty about how to draw a text/analysis to a close. Such open-endedness often marks a concern with an ethics of dialogue and partial knowledge, a sense that work is incomplete without critical, and differential positioned, responses to it by its (ideally) varied readers. (Marcus 1998: 189)

Ett modigt sätt att hålla texten öppen är att göra som Stephen M. Lyon. Han skriver på första sidan på sin hemsida: "From December 1998 to December 1999 I conducted doctoral research in social anthropology in a village in Northern Pakistan. I examined the relationship between social organisation, economy and development in an agricultural community. This website was designed with two goals in mind. Firstly, to make available some of the field data as it was being collected-- an experiment in 'open' ethnography. Secondly, to encourage users to comment on ongoing research offering alternate explanations or examples of their own experiences" (<http://anthropology.ac.uk/Bhalot>). Det är en hemsida där en antropolog har lagt ut fältdagboken kontinuerligt, tillsammans med musik och foton från fältet. Det blir oerhört utlämnande, naket och långt ifrån

²Ni må förlåta, denna bok får en fotnot men jag vill inte ha med den i litteraturlistan! *IQ and the Wealth of Nations*, (2002), [Richard Lynn](#) och [Tatu Vanhanen](#), den förra professor emeritus i psykologi vid [University of Ulster, Nordirland](#), den senare professor emeritus i statskunskap vid [universitetet i Tammerfors i Finland](#). I boken hävdas att skillnaderna i olika länders ekonomiska förmåga har sin förklaring i skillnader i invånarnas intelligens. Data i materialet utgörs av författarnas uppskattningar av genomsnittlig IQ för varje land, baserade på analys av publicerade rapporter. Slutsatsen är att [bruttonationalprodukten](#) (BNP) *per capita* är proportionell mot IQ i landet. På följande hemsida går det att läsa hur forskning av det här slaget kan användas, skrämmande! <http://www.den-svenske.com/txt/EpAkkAZFkpsjwsFNVB.shtml>

något elfenbenstorn. Även om hans avhandling nu finns att skriva ut som pdf-fil och hans projekt i Pakistan är avslutat så lämnar han många öppna ändar!

Istället för att förtvivla över vad vi inte kan säga med enkla ord, på ett sånt sätt så vilken journalist som helst kan förstå vad vi håller på med tycker jag att vi ska se det som en nystart för vetenskapen att skapa "röriga texter" och kämpa för att säga "det är komplext, och inte alls så enkelt att svara på". Varför ska vi göra människor den björntjänsten att tro att världen skulle vara lätt att sätta etikett på? Not 2 visar hur illa det kan gå.

Ingen avhandling är så logisk som den verkar. Vi lägger tillrätta och tar bort det som talar emot den teori som vi kanske förälskat oss i. Den där intervjun som inte blev så bra, videofilmen som råkade bli överspelad, alla de inskannade bilderna som kanske inte kan användas pga den juridiska snårskogen rörande digitala medier. Det finns mycket som händer under resans gång, sånt som man helst glömmer. "I en mer vetenskapsteoretisk mening har Bruno Latour (1987) myntat begreppet vetenskap-i-handling. Med det menar han att vetenskapen *skapar* sina fakta. Man skulle kunna säga att är 'vetenskapad' eller att den 'vetenskapar' sina fakta. Detta får avgörande konsekvenser för begrepp som sanning och fakta. Och Latours ståndpunkt blir till en kraftfull kritik av bildteorin om sanning: fakta är inget som ligger 'där ute', som vetenskapsmannen kan 'samla in', utan fakta är något som tillverkas eller skapas genom den vetenskapliga processen" (Andersson 2004:105, se även Forsemalms artikel)

Avhandlingen känns ibland monumental, som den etablerad kunskaplig genre det är. Vilket vetande skulle vi vinna respektive förlora om vi ersatte avhandlingen med andra former av examination (Wetterström 2203)? Jag har inte svaret på den frågan, även om jag har försökt föra fram argument för att åtminstone fundera över andra former. Jag tycker frågan är värd att ta på allvar och borde föras in på dagordningen.

"Själva detta tankesätt, att det finns något ursprungligt sant, vare sig vi kan nå fram till det denna sanning eller inte, är så inarbetad i den västerländska 'hjärnan' att vi har mycket svårt för att frigöra oss från det och hitta alternativa tankesätt" (Andersson 2004:238). I slutet på sin bok skriver Andersson om att ett sätt att ta sig ur denna i grunden så styrande fråga: om sanningen, är att blanda det som traditionellt betraktats som vetenskap med det som betraktas som poesi och konst. Jag menar inte att vi ska ge det godtyckliga fritt spelrum bara för att vi medger att objektivitet är en schimär, tvärtom, nya medier kan oss möjlighet att göra vår forskning mer "genomskinlig" och på så sätt ge större möjligheter för alternativa analyser och läsningar. Och på köpet kanske nå nya grupper av människor som normalt inte är intresserade av vad som händer på universiteten.

I grund och botten handlar det om ett ifrågasättande av forskningens kanon, avhandlingen är en produkt som (i bästa fall) beskriver en process (i värsta fall slår fast fakta). Jag skulle vilja att avhandlingen i sig *är* en process.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr. Oändligt är vårt stora äventyr

Resan som metafor för avhandlingsarbete är jag varken den första eller den sista med att använda. Med min doktorandtjänst har jag fått en biljett till avhandlingsäventyret. Jag får ofta tips på ställen som ska besökas under resans gång. "Du måste besöka den stationen, promenera på de gatorna, botanisera på den basaren". Ibland kan jag känna osäkerhet inför vägval, jag kan vara trött och ha hemlängtan. Ibland kan jag känna något som liknar rädsla för nästa steg på resan.

Det jag vill skriva här är att det finns olika sätt att resa på. Vissa vill promenera i lugnt takt, suppa in dofter, plocka blåbär bara för att de finns framför ens fötter. Hitta kantareller och smultronställen. För vissa är häst och vagn den lunk som passar bäst.

Ibland kanske man vill flyga snabbt över molnen för att besöka platser som är svåra att nå på annat sätt.

Vissa har ett utmärkt minne och kan årtal efteråt berätta vart resan gick, när det skedde och hur det hela gick till. Andra (som jag) behöver mina dagböcker för att kunna rekapitulera resans detaljer. En del vill resa med lätt bagage, andra har med sig massor med saker både ut på resan och kanske speciellt tillbaka från resan. En del tar foton på allt och fyller fotoalbum.

Vissa reser mest i tankens värld, sitter på sin arbetsplats och betraktar världen genom stora tänkare och fönstret.

Vissa samlar på berättelser och har kappsäcken full med människors tankar, andra fyller kappsäcken med stenar, doftvävar, vykort och annat som väckt tankar under resans gång. Vad man väljer beror på vad man vill få ut av sin resa. Vilket perspektiv man trivs med. Stora svepande vyer, som tar andan ur en med sin storslagenhet eller det att studera en plats länge och väl med alla dess skiftningar och förundras över det som finns att se i det lilla.

Att resa är att bryta upp. Att vara på väg och undra vad som finns runt nästa hörn, vad nästa människa man möter har att säga. Det finns många sätt att resa på och nya sätt utvecklas. En del är flygrädda, andra inte. En del tycker om att gå, andra inte.

Till sist, varför skriver jag en avhandling?

Jag tycker om båda mina handledare (Hej Helene och Margareta!) men ibland kallar jag dem för glädjedödare. Jag kommer med mina idéer om hemsidor, video och utställningar. Jag visar alltid en mängd fotografier och hemsnickrade tankecirklar (PowerPoint!). Jag har vad jag tycker en massa roliga och användbara tankar kring vad jag vill göra. “Du kan inte samla mer material nu, du måste börja skriva på teorikapitlet”, de har säkert rätt. Till handledarnas uppgifter hör att ta ned mig på jorden och påminna mig om att fyra år inte är en evighet. Mina handledare är båda docenter (i etnologi och Nordiska språk) de har befunnit sig i den akademiska världen mycket längre mig. De är mina guider i den här världen. De vill mig väl och det är jag tacksam för. Jag kan ändå inte låta bli att ibland kalla dem glädjedödare! Som doktorand ska man tänja *lite* på gränserna, men inte gå för långt.

Att vara doktorand innebär att socialiseras in i en värld. Avhandlingen är en del av denna process, men det är mycket annat som man som doktorand inordnas i. Det som sitter i väggarna, den tysta kunskapen om hur det går till i den akademiska världen.

“All forskning innebär att skriva, och att producera en avhandling innebär att formulera sig i text” (Stannegård 2003). Avhandlingen är en genre med en speciell struktur, den tanken är så grundmurad att det känns som att svära i kyrkan bara genom att tänka tanken att den skulle kunna ha en annan form.

I denna artikel har jag lagt mina drömmar på bordet, försökt att sätta ord på mina funderingar om avhandlingens form och formulera varför jag tycker att det är viktigt att tänka kring. Jag märker att jag skriver med en “fiende” som läsare. Kanske finns den fienden bara i min tanke. Kanske finns det inget motstånd förutom mina egna känslor av att “så gör vi inte här”, en tyst överenskommelse som kanske inte ens existerar?

Jag har inte gått in så mycket på de problem som finns i form av ekonomi, den korta tiden vi har på forskarutbildningen, problem med hur en “otraditionell” avhandling skulle bedömas och sparas. Jag har inte gått in på (men är väl medveten om) de problem som finns juridiskt kring digitala medier. Det finns ingen praxis, men det växer så sakta fram. Det finns exempel. Besök: <http://arkserv.arch.gu.se/blalab!>

Ps

Hur många sms *blir* en avhandling? Den frågan har jag inte svarat på. Och det beror naturligtvis på hur lång avhandlingen är! Romanen *Outside the Fortress Besieged* av den kinesiska författaren Qian Fuchang kommer att distribueras som sms-meddelanden. Romanen är indelad i 60 kapitel med 70 tecken i varje. I Kina finns cirka 300 miljoner mobiltelefonanvändare, så potentiella läsare finns det gott om!

(<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=1815&a=231174>
<http://www.adressa.no/teknologi/article.jhtml?articleID=502460>)

Källor

- Andersson, Sten (2004), *Om vetenskapers gränser, socialfilosofiska betraktelser*, Göteborg: Daidalos
- Belk, Russel (1998), *Multimedia Approaches to Qualitative Data and Representation, Representing Consumers. Voices, views and vision*. New York: Routledge
- Cambell, Fiona & Ulin, Jonna (2004), *BorderLine Archaeology: a practice of contemporary archaeology – exploring aspects of creative narratives and performative cultural production* GOTARC. Series B, Gothenburg archaeological theses, 29 Göteborg : Univ
- Czarniawska, Barbara (2003), *Imitationens slingrande vägar, A vhandling – om att formas som forskare* Lund: Studentlitteratur
- Dahlström, Mats (1997), *Lexande texter och cändliga böcker - om multitext, hypertext och hypereditioner*: Human IT, Tidskrift för studier av IT ur ett humanvetenskapligt perspektiv: Artikelns websida: <http://www.hb.se/bhs/ith/1-97/md.htm#tryckt>
- Denzin, Norman, K. (1995) *The Experiential Text and the Limits of Visual Understanding* EDUCATIONAL THEORY / Winter 1995 / Volume 45 / Number 1 © 1995 Board of Trustees / University of Illinois http://www.ed.uiuc.edu/EPS/EducationalTheory/Contents/45_1_Denzin.asp
- Eskeröd, Albert (1942), *Skansenprogram*. Fataburen 1940-42, Stockholm:
- "Filma nuet för framtiden" i *Tidningen VI* 1954:12, ss 6-7
- Gemzöe, Lena (ed) (2004): *Nutida etnografi. Reflektioner från mediekonsumtionens fält*, Nora: Nya Doxa (som ingår i projektet: Becker, Karin, Erling Bjurström, Johan Fornäs & Hillevi Ganetz: Passages, bilingual cd-rom disk included as attachment)
- McLuhan, Marshall (1967), *The Medium is the message: (an inventory of effects)*, New York: Bantam Books
- Miller, Daniel (1998) *Material Cultures, why some things matter*; The university of Chicago Press
- Nordström, Annika (2002). *Sysknen Svensson Sångerna och livet*. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige
- Stannegård, Lars (2003), *Att leda och bli ledd, A vhandling – om att formas som forskare* Lund: Studentlitteratur
- Svedjedal, Johan (1999) *A Note on the concept of "Hypertext"*: Human IT, Tidskrift för studier av IT ur ett humanvetenskapligt perspektiv: Artikelns websida: <http://www.hb.se/bhs/its/3-99/js.htm>
- Wagner, Karin (2003) *Fotografi som digital bild. Narration och navigation i fyra nordiska konstverk*: Avhandlingens websida: <http://www.hum.gu.se/arthist/wagner/>
- Wetterström, Jeanette (2003) *Tankearbetets lärling, A vhandling – om att formas som forskare* Lund: Studentlitteratur

Begrepp

Hypertext. 2004-08-09 Källa Nationalencyklopedin
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=207312

Multimedia. 2004-08-09 Källa Nationalencyklopedin
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=260132

I rörelse

Den mätta dagen, den är aldrig störst.
Den bästa dagen är en dag av törst.

Nog finns det mål och mening i vår färd-
Men det är vägen, som är mödan värd.
Det bästa målet är en nattlång rast,
Där elden tänds och brödet byts i hast.

På ställen, där man sover blott en gång,
Blir sömnen trygg och drömmen fylld av sång.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.

Karin Boye. Hårdarna 1927.

Panta rei, grekiska. Allt flyter, enligt en av grundsatserna i Herakleitos filosofi växlar och förändras allt.